

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ АВІАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

У статті здійснено аналіз участі органів (підрозділів) охорони державного кордону Державної прикордонної служби України в антитерористичній операції на тимчасово окупованій території України. Під час проведеного аналізу визначено основні завдання авіації Державної прикордонної служби України, які покладались на них у зоні проведення антитерористичної операції та вздовж лінії розмежування з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим..

Ключові слова: охорона державного кордону, антитерористична операція, тимчасово окупована територія України, авіація Державної прикордонної служби України, аналіз досвіду застосування.

Постановка проблеми. Унаслідок різкого ускладнення соціально-політичної ситуації на ділянці південно східного кордону, яка переросла у збройний конфлікт із активним застосуванням різних форм та способів ведення збройної боротьби, Україна опинилася перед загрозою порушення територіальної цілісності шляхом відмежування значної площі державної території.

З метою реалізації завдань щодо посилення захищеності державних кордонів від загрози проникнення на територію України незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп виникла необхідність вивчення досвіду, отриманого прикордонними органами (підрозділами) під час бойових дій у зоні проведення антитерористичної операції та виконання ними завдань вздовж лінії розмежування з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим, у тому числі й застосування відомчої авіації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наявних матеріалів, які розглядали досвід діяльності органів (підрозділів) Державної прикордонної служби України у проведенні антитерористичної операції [1;4;5;6] свідчить, про відсутність даних щодо результатів застосування авіації Державної прикордонної служби України.

Метою статті є аналіз виконання завдань авіацією Державної прикордонної служби України, які покладались на неї у зоні проведення антитерористичної операції та вздовж лінії розмежування з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим.

У результаті аналізу джерел виділяються раніше не вирішені частини загальної проблеми, яким присвячена стаття.

Викладення основного матеріалу дослідження. Під час проведення антитерористичної операції прикордонні підрозділи вели активні дії щодо утримання та поновлення системи охорони державного кордону, знищення незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп у контрольованих прикордонних районах. При цьому, основні зусилля зосереджувались на обороні органів (підрозділів) охорони державного кордону, пунктів пропуску через державний кордон та загрозованих напрямів поза межами пунктів пропуску.

Для перешкоджання органам (підрозділам) Державної прикордонної служби України здійснювати свої функції з охорони та оборони державного кордону незаконні збройні формування активно використовували такі способи: улаштування збройних провокацій та демонстрацій поблизу лінії державного кордону України за участю місцевого населення, іноземних громадян та іноземних військових підрозділів; блокування та збройні напади на органи та підрозділи охорони державного кордону; мінометно-артилерійські обстріли пунктів

пропуску, укріплених позицій та таборів прикордонних підрозділів поблизу державного кордону; мінування ділянок місцевості поблизу прикордонних підрозділів та лінії державного кордону; масштабні бойові дії з використанням мінометно-артилерійської зброї, важкої бронетехніки та засобів повітряної розвідки; облаштування блокпостів та опорних пунктів з бронетехнікою та груповою зброєю на автошляхах з метою їх контролю та унеможливлення оперативного пересування прикордонних мобільних резервів та підрозділів ЗСУ.

Довідково: протягом 2014 року артилерійським обстрілам та нападам піддавалися пункти пропуску “Должанський”, “Юганівка”, “Ізварине”, “Красна Талівка”, “Червонопартизанськ”; “Маринівка”; “Успенка”, “Бірюкове” та ін., управління Луганського прикордонного загону, відділи прикордонної служби “Станично-Луганське”, “Дякове”, “Мілове”, “Амвросіївка”, а також позиції прикордонників уздовж державного кордону у Луганській та Донецькій областях. 8 березня 2014 року під час виконання повітряного моніторингу державного кордону в районі н.п. Армянськ зафіксовано обстріл літака Державної прикордонної служби України [1].

Основними способами охорони (оборони) були: виставлення посилених блокпостів; облаштування опорних пунктів з бронетехнікою та груповою зброєю; засідки; розвідувально-пошукові та бойові дії у межах контрольованих прикордонних районів зі знищення незаконних збройних формувань та диверсійно-терористичних (розвідувальних) груп.

Для адекватного реагування на збройні загрози незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп органи (підрозділи) Державної прикордонної служби України здійснили перехід від охорони до оборони державного кордону та місць постійної дислокації у зоні проведення антитерористичної операції.

На авіацію Державної прикордонної служби України покладалися наступні завдання:

1. Забезпечення дій підрозділів охорони державного кордону, сил Морської охорони щодо недопущення проникнення на територію України диверсійно-розвідувальних груп, незаконних збройних формувань та засобів терору;

2. Повітряний моніторинг державного кордону, виключної (морської) економічної зони, територіального моря України, української частини вод Азовського мор, тимчасово неконтрольованої ділянки державного кордону та смуги безпеки вздовж лінії розмежування патрульними літаками, вертольотами та безпілотними авіаційними комплексами;

3. Здійснення транспортних (санітарних) перевезень в інтересах забезпечення дій підрозділів, у першу чергу тих, що виконують завдання в смузі безпеки вздовж лінії розмежування.

На початку 2014 року на озброєнні авіації Державної прикордонної служби України знаходились:

літаки: DA 42 M-NG, DA 42 NG, DA 40 NG;

вертольоти: Ми-8Т, Ми-8 МТ, Ми-9.

Основні аеродроми базування:

Харківська окрема авіаційна ескадрилья - м.м. Харків, Київ;

Одеська окрема авіаційна ескадрилья - м. Одеса.

Оперативні аеродроми під час проведення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил: м.м. Дніпропетровськ, Запоріжжя, Мелітополь, Краматорськ.

Результати оперативно-службової діяльності авіації Державної прикордонної служби України під час проведення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил.

Бойове застосування та управління діями авіації

Таблиця 1. – Результати діяльності авіації державної прикордонної служби України

Результати діяльності	За 2014 рік	За 2015 рік	За 2016 рік	За 2017 рік	За 2018 рік	За 2019 рік	За весь період
Наліт							
Кількість польотів	126	17	7	9	20	20	199
В зону проведення АТО/ООС год./хв.	336 год. 50 хв.	52 год. 30 хв.	34 год. 28 хв.	31 год. 00 хв.	41 год. 50 хв.	39 год. 44 хв.	536 год. 22хв.
Перевезено							
Пасажирів	62 чол.	3 чол.	0 чол.	3 чол.	21 чол.	38 чол.	127 чол.
Поранених / хворих	197/ 12 чол.	37/ 2 чол.	3/ 0 чол.	0/11 чол.	1/ 1 чол.	0 чол.	238/27 чол.
Прикордонних нарядів / ОГ	0/11 чол.	0	0	0	0	0	0/11 чол.
Вантажів	3380 кг.	100 кг.	0 кг.	0	450 кг.	0	3 930 кг.
Виконано моніторинг щодо висвітлення обстановки на							
Кордоні, км	52 373 км	44 956 км	48 123 км	41 380 км	38 040 км	49 800 км	274 672 км
Територіальному морі	43 500 км ²	37 028 км ²	34 500 км ²	30 240 км ²	42 400 км ²	46 800 км ²	234 468 км ²
Прилеглий та виключно (морській) економічній зонах	62 500 км ²	24 028 км ²	4 540 км ²	4 240 км ²	2 400 км ²	2 800 км ²	100 508 км ²

Позитивні досягнення при виконанні поставлених завдань:
 відсутність втрат авіаційної техніки та авіаційного персоналу;
 евакуйовано та доставлено до шпиталів понад 200 військовослужбовців;
 зібрано, оброблено та надано встановленим порядком значну кількість фото-відео матеріалів моніторингу обстановки вздовж лінії розмежування з тимчасово окупованою територією.

Недоліки при плануванні та застосуванні авіації:

відсутність узгодженого централізованого планування військ (сил) та органів для вирішення спільних і самостійних (відомчих) завдань;
 відсутність єдиних (об'єднаних) систем управління та взаємодії ЗСУ, НГУ, ДПСУ, СБУ та інших військ і органів при проведенні спеціальної (антитерористичної) операції;
 роз'єднаність інфраструктури військової організації держави;
 кількість та місця базування окремих авіаційних підрозділів Державної прикордонної служби України, у порівнянні з протяжністю державного кордону, значно зменшує час оперативного реагування на зміни в обстановці (час підльоту з базових аеродромів складає 2-3 години, низький процент перевезення прикордонних нарядів та оперативних груп).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у статті зроблено аналіз участі органів (підрозділів) охорони державного кордону та авіації Державної прикордонної служби України під час проведення антитерористичної операції. Визначено основні завдання, що покладаються в умовах особливого періоду. З урахуванням досвіду, що був отриманий під час дій у зоні проведення антитерористичної операції України, та з

метою посилення захищеності державних кордонів від загрози проникнення на територію незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп, актуальним до вивчення стає питанням розбудови й розосередження вздовж державного кордону України авіаційних підрозділів окремого базування. Ціль – підвищити оперативність та забезпечити своєчасність реагування органів (підрозділів) охорони державного кордону на зміни в обстановці на державному кордоні, як в стабілізаційний так і в особливий період.

Список використаних джерел

1. Практичний досвід у зоні проведення антитерористичної операції : збірка статей. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2016.
2. Серватюк В. М. Окремі підходи щодо оцінювання діяльності підрозділів охорони державного кордону / В. М. Серватюк, К. В. Мостова, І. В. Кукін // Збірник наукових праць. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 2 (60). – С. 192–202.
3. Суботін В. О. Забезпечення прикордонної безпеки України в умовах сучасного збройного конфлікту / В. О. Суботін, О. В. Ананьїн // Науковий вісник Державної прикордонної служби : науково-практичний альманах. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2014. – № 3. – С. 3–11.
4. Русаков В. М. Деякі висновки з аналізу подій першого півріччя 2014 року й уроки, які необхідно врахувати у розбудові національної безпеки держави / В. М. Русаков // Науковий вісник Державної прикордонної служби : науково-практичний альманах. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2014. – № 3. – С. 21–30.
5. Методологічні засади обґрунтування складу угруповання військ (сил) для відбиття агресії. Воєнно-теоретична праця : НУОУ, 2013 – 368 с.
6. Розробка методологічних основ організації функціонування системи забезпечення воєнної безпеки України у мирний та воєнний час. [Текст]: звіт про НДР “Безпека-В” (робочі матеріали). – Етап 4: Методичний підхід до прогнозу напрямів розвитку технічного оснащення Збройних Сил України на період довгострокового прогнозування / ЦНДІ ЗС України; відп. викон. В. П. Дідіченко; викон. І. Ю. Свида [та інші]. – К., 2013. – 108 с.
7. Телелим В. М. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ-початку ХХІ століття. монографія [Текст] /К.: НУОУ, 2012. – 336 с.
8. Інтернет посилання обстрілу літака Державної прикордонної служби України в районі н.п. Армянськ: <https://youtu.be/pzJ3TSpwX7M>.